

Javaslat a Sümegi Helyi Értéktárba történő felvételhez

BAROKK KORI TEMETŐ KÁPOLNÁJA

I. A javaslattevő adatai

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Tóth Lili (gimnazista diák)

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Tóth Lili

Levelezési cím: 8330 Sümeg, Akácos út 1.

Telefonszám: 30/ 485-4205

E-mail cím: tothlili728@gmail.com

II. A települési érték adatai:

1. A nemzeti érték megnevezése:

Barokk kori temető kápolnája

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹:

☐ agrár- és
élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ <u>épített környezet</u>
☐ ipari és műszaki
megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A települési érték fellelhetőségének helye:

8330, Sümeg Tapolcai u. 1. hrsz. 990/2.

4. A települési érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A temetőnek megvan a maga előtörténete. Házépítés során előkerült emberi csontok jelzik, a messzi középkorban a Szent Katalin templomot övező terület volt a település temetkezési helye, utána a mai művelődési központ területén folytatták a temetkezést. Szűk létszámmal temetkezés történt a ferencesek zárdája mellett is. Előbb az egymásnak feszülő várurak, később a török, majd a város fejlődése volt erősebb a múlt megőrzése iránt mutatott kényszernek, s ez oda vezetett, hogy mára csak korabeli

1

Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

feljegyzésfoszlányok őrzik ezek emlékét. „Tartozik a templomhoz egy teljességgel romos temető, minden kerítés nélkül. A temető helyén kereszt látható, de Krisztus alak nélkül” olvashatjuk egy 1746-ban kelt feljegyzésben a Szent Katalin templomot körülvevő sírkertről. A ferences templom közelében Széchenyi püspök rendeletére kialakított temetőről is csupán egy írásos emléket ismerünk.

A város ma is használatban lévő temetője a Tapolcai út és a 84-es főút által közre zárt háromszögben fekszik. Megnyitásának az évét nem ismerjük, de **a terület kijelölése Biró Márton püspök nevéhez köthető.** Balogh István plébános volt a Biró püspök által alapított római katolikus plébánia első vezetője. Az „Elhaltak Anyakönyvében” Balogh István plébános írta az első bejegyzést **1760.** március 27-én, az 1 éves korában elhunyt Horváth József temetése kapcsán, akit a köztemetőben (*cimiterio publico*) temettek el. Mivel a temető megnevezése ebben a formában ekkor jelent meg először, ez arra enged következtetni, hogy Biró püspök 1760-ban nyithatta meg Sümeg ma is használatban lévő temetkezési helyét. A temető legrégebbi területe a kápolnáig terjedő északkeleti rész.

A terület legmagasabb pontján, kör alaprajzú és íves szentélyű, kisméretű **kápolna** található. Bejárata fölött elhelyezett emléktábla szerint 1816-ban építették későbarokk stílusban. Kezdeményezője Leszkallner Antal, (1774–1854) plébános-kanonok volt, aki 1811-1819 között vezette a sümegi plébániát. A kápolna homlokzatait sima vakolatsávok osztják höbörcsös mezőkre, bejárata felett íves oromzatú harangállás található. Belső tere egyszerű kivitelű. Félköríves záródású szentélyében kisméretű, jellegtelen oltár áll, a kápolna padlózata méhsejt alakú mozaiklap. Szentélytoldata van, ma látható külső nézetben félköríves, szabályosan keletelt. (Mérete és formai elemei megfelelőek, hogy beilleszthető legyen a megye rotundáinak sorába.)

Maga az épület sokkal régebbi építésű lehet ennél: az első katonai felmérés úgy jelzi, mint templomot, emiatt feltételezhető, hogy a középkori centrális templom falait, mint meglévő épületet felhasználták. A Padányi Biró Márton által követett elvek és hagyományok indokolhatják Sümegen, mely hosszú ideig volt a püspök központja, a *rotunda* ilyen módon történő „újrafelhasználását”. (Az épület pont funkciója miatt nehezen kutatható, a ma is élő temető miatt középkori cintermének igazolása, mely tisztázná az egykori plébániatemplom funkciót, jelen helyzetben nem megoldható, se

műszeres lelőhely-felderítéssel, se szondázó ásatással.)

A kápolnában három temetkezési tábla található: **Erekly Ferencé** (1890-1915) aki a kolozsvári M. Kir. Államépítészeti hivatal mérnöke volt, az első világháborúban a gyalogezredben szolgált mint hadapród, Lippánál hősi halált halt. Megkapta a kis és nagy ezüst vitézségi érmet, majd halála után arany vitézségi éremre terjesztették fel. Három társával közös sírba temették a gr. Potocky vadász kastély mögött.

Radnai Farkas (1848-1935) besztercebányai megyés püspöké, aki teológiai doktor volt, 1871-ben szentelték pappá, majd segédlelkész lett. Egy évvel később szentszéki aljegyzőnek nevezték ki, később püspöki titkár, szentszéki ülnök, nagyvárad kanonok, egyházmegyei igazgató, szemináriumi rektor, pápai prelátus lett. 1901-től Schlauch Lőrinc bíboros-püspök mellett nagyvárad segédpüspök lett, majd 1904-ben besztercebányai püspöknek nevezték ki. Mivel 1919-ben ellenezte a cseh megszállást, internálták, majd lemondásra kényszerítették. Ezután haláláig a sümegi püspöki palotában élt. 1921-ben a pápa augsumi címzetes érsekké nevezte ki. Irodalmi munkássággal is foglalkozott: költeményeket írt, eposzt fordított, önálló könyvekkel is jelentkezett. Könyveit a sümegi plébániára hagyta, a ferences kolostorra pedig egy díszesen himzett rochettumot, illetve egy-egy ezüstkosaras aranyozott misézőkelyhet hagyott.

Rédey Gábor Lászlóé (1923-2008) és **Rédey Gábor Lászlóné Kézdi Ibolya Juliannáé** (1926-1992). Rédey Gábor máltai engedelmességi lovag, pápai Szt. szilveszter lovag, vitézi törzskapitány, honvéd őrnagy volt. Neje Budapesten született, majd kereskedelmi főiskolára jelentkezett, de tanulmányait végül nem fejezte be, házasságot kötött Rédey Gábor Lászlóval 1947-ben Sümegben. A család az 1956-os eseményeket követően nyugatra távozott, majd Kölnben telepedett le, ahol banki tisztviselőként dolgozott. Ott is hunyt el, de hamvai már a sümegi temető kápolnában nyugszhatnak. (A Rédey család adományából újjátették fel a temetőkápolnát és a plébániatemplom homlokzatát.)

A sümegi temetőben rengeteg jelentős történelmi síremlék található. Az 1848-1849 évi szabadságharc résztvevőinek, az I. és II. világháború sümegi áldozatainak, illetve a II. világháború zsidó áldozatainak sírjai. Sümegben hét püspök hunyt el, közülük négyet Sümegben temettek, mellettük rendháztagnak, plébánosnak sokasága fejezte be itt földi

életét. A nemesi családok közül a Hertelendyek, Tarányiak, Oszterhueberek, Rostyk, Sándorffyak, Kisfaludyak, Pillichek, Édeskutyak hosszú időn át jelentős szerepet játszottak a város történelmében.

5. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett (a sorok bővíthetők)

A temetőkapolna országosan védett műemlék. (Védelem törzsszáma: 5300, 10290, 1958) Mai meghatározó korstílusú klasszicizáló későbarokk. A temetődomb legmagasabb pontján álló, ovális alaprajzú, íves apszissal bővített épület, mely számos, városunkat illusztráló metszeten, festményen megjelenik. A barokk kor óta történelmünk része.

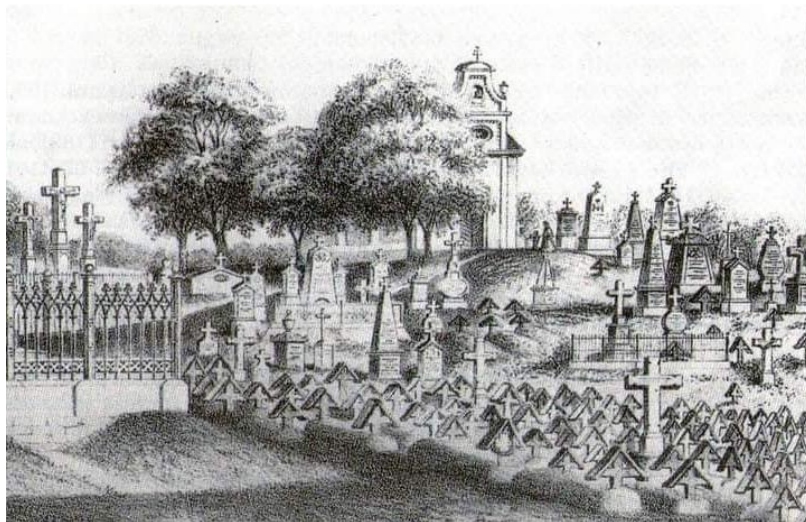
6. A települési értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (honlapok, kiadványok):

- Miklósi-Sikes Csaba: Kőbe vésett történelem (Sümegi Fórum Alapítvány, Sümeg, 2002.)
- Papp Attila: Veszprém vonzáskörzetének középkori centrális templomai. Szakdolgozat, megjelenés előtt (2022)
- <https://sematizmus.vefleleveltar.hu/node/32598>
- <https://kapolnak.hu/hu/veszprem-megyei-kapolnak/sumeg-temeto>

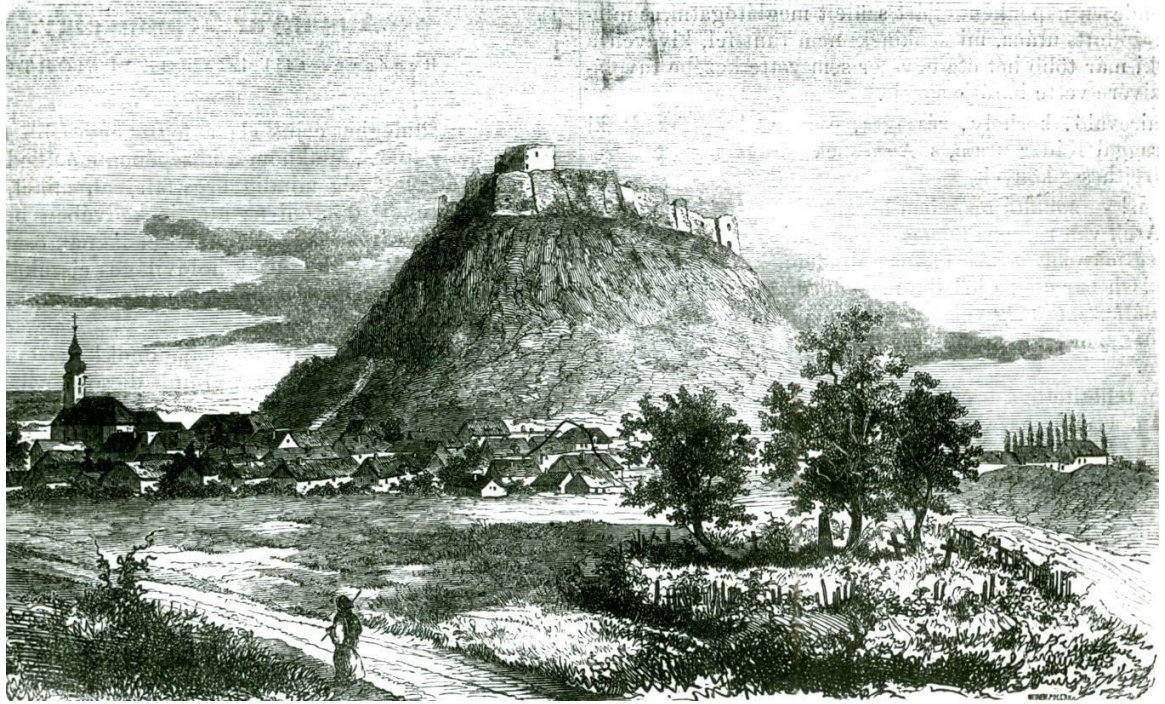
III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe(i) vagy audiovizuális-dokumentációja:

A sümegi temető látképe 1872-ből

Sümeg látképe a várral, a városi temető irányából. (év nélkül)

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés m) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek²

3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat:

x A javaslatban szereplő adatok, szövegek és fényképek további felhasználásához, nyilvánosságra hozatalához hozzájárulok.

4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

☐ A javaslatban szereplő nem saját készítésű fényképek készítője: , további felhasználásukhoz hozzájárulását adta.

² Ajánlólevélre csak akkor van szükség, ha a Sümeg Települési Értéktár Bizottság döntése értelmében az elfogadott települési érték tovább delegálandó megyei vagy magasabb szintre.